РАССМОТРЕНО Руководитель ШМО Магомедова А.А.	УТВЕРЖДЕНО И.о. директора школы Идрисов.Р.Л Приказ №32 от 31.08.2023г.

Рабочая программа

по родному чтению (на аварском языке) для 4 класса

Учителя начальных классов

ГКОУ РД «Новохелетуринская СОШ Ботлихского района»

с Новохелетури

АВАР АДАБИЯТ ПРОГРАММАЯЛЪЕ БАЯН

0,5 саг1ат анкьида жаниб (кинабниги 17 саг1ат)

Т1ехь – Авар адабият. 4 класс. Г1аммаб лъай кьолеб школалъул ц1алул пособие. Автор Х1.С. Вакилов. Москва Санкт-Петербург , Просвещение 2019

Программаялъе баян

Программа хIадур гьабуна байбихьул школалда тIуразаризе хIисабалде росарал хIасилазулги, обществоялда чиясул хьвада-ч1вадиясул къаг1идабазда бухьараб концепциялъулги.Байбихьул школалъул лъай кьеялъул федералияб пачалихъияб стандарталъулги кьуч1алда.

Учебно-тематический комплект:

4 класс - Х1.С.Вакилов "Авар адабият"

4 классалда 17 сагIат кьун буго, анкьида жаниб 0,5 саг1ат, ц1алул анкь – 17.

Курс лъугIун хадуб кьолел хIасилал

Ц1алул дарсал гьарула т1оцебесеб классалда байбихьун гьоркьоса къот1ич1ого, ункъабилеб класс лъуг1изег1ан:

Напсиял хIасилал

1. Каламалъул тайпаби.
2. Каламалъул культура.
3. Текстална т1ад гьабулеб х1алт1ул тайпаби.
4. Художествияб асаралда т!ад х!алт!и.
5. Ц1ализе кколел асарал.
6. Ц1алиялъул культура.

Метапредметиял хIасилал

1.Бат1и-бат1иял жанразул ва тайпабазул текстал бич1ч1ун ц1ализе ругьунлъи, текстал к1алзул ва хъвавул формаялда г1уц1изе лъай.

2.Сверухъ т1абиг1аталда нахъг1унт1изеги цогидазулгун бухьен гьабизеги каламалдаса пайда боси.

3.Предметал дандекквезе , гьезул анализ ва синтез гьабизе, гьел г1аммлъизаризе, т1елазде рикьизе ва цоцада релълъинаризе лъай.

4.Ц1алиялда цере лъурал мурадал ва масъалаби рич1ч1изе ва гьел т1уразаризе лъай.

5.Ц1алулъ жиндирго лъик1ал яги квешал х1асилал рихьизе бугеб бажари лъугьинаби.

6.Цебе лъураб мурад т1убаялъе г1оло цадахъ х1алт1изе бажари.

Предметиял хIасилал

1. Россиялда ва Дагъистаналда батIи-батIиял мацIал ва маданиятал рукIинги, гьел цоцада рухьарал рукIинги, мацI щибаб миллаталъул аслу кколеблъиги бичIчIи.
2. МацI миллияб маданияталъул аслуги гIадамал цоцада ричIчIиялъул ва гьезда гьоркьоб бухьен чIезабиялъул алатги кколеблъи цIалдохъабазда бичIчIи; авар мацI Дагъистаналъул пачалихъияб мацI кколеблъиги, гьелъ магIарулазул миллатал цоцада рухьинарулеблъиги лъай.
3. Инсанасул гражданлъи ва гIаммаб культура бихьизабулеб гIаламат хIисабалда битIараб кIалзул ва хъвавул каламалдехун лъикIаб бербалагьи букIинаби.
4. ЗахIматал гурел текстал гIуцIулаго, бухьеналъулал масъалаби тIуразаризе, дандекколел мацIалъул алатал тIаса рищизеги, цогидазда
кIалъалаго, цере лъурал мурадазул, масъалабазул ва мацIалъул алатазул хIисаб гьабизеги бажари.
5. ГъалатIал гьечIеб хъвай-хъвагIаялъ жиндирго культураялъул даража загьир гьабулеблъи бичIчIи; текстал хъвалаго, лъалхъул ишараби лъеялъул ва битIунхъваялъул къагIидабаздаса (правилабаздаса) пайда боси. Хъвараб жоялъул хал гьабизе бажари.
6. Фонетикаялъул ва графикаялъул, лексикаялъул, рагIи лъугьиналъул (морфемикалъул), морфологиялъул ва синтаксисалъул; мацIалъул аслиял бутIабазул, гьезул гIаламатазул ва гьел каламалъул хIалтIизариялъул хаслъабазул хIакъалъулъ авалиял баянал лъай.

.

Курс лъазабун лъугIун хадуб кьолел хIасилал

ЦIалдохъаби ругьунлъула:

- литература т1олабго дунялалъулаб ва миллияб культура г1адин;
-т1ехь культурияб бечелъи бук!ин бич!ч!и;
- гьаркьал хIарпаздалъун рихьизаризе, гьаркьазул анализ гьабизе;
-раг1ул искусство г1адин художествиял асараздехун бербалагьи бук1инаби.;
- маг1арулазул ва Россиялъул цогидал миллатазул литератураялъул рух1ияб бечелъи бич1ч1и

- предложениялъул интонация цIунизе;
- тексталъул тема баян гьабизе, гьелъул аслияб пикру загьир гьабизе, текст бицине;
- хасал цIаразул бетIералда кIудияб хIарп хъвазе;
- тексталъулъ цоцазда рухьарал магIнаялъул рахъалъ дандекколел рагIабазда хадуб халкквезе;
- сураталдасан яги гIумруялъулъ лъугьараб асаралдасан текст гIуцIизе, тексталъе цIар ургъизе, гьелъие суалал лъезе;
- форма хисарал предложениял ва текстал гъоркь рукIахъе къачIазе ва гьезул анализ гьабизе;
- рагIабаздасан предложение, предложенияздасан текст гIуцIизе ва гьезуланализ гьабизе;

Курсалъул материал

Каламалда ва ц1алиялда сверухъ гьарулел х1алт1абазул тайпаби.

1. Г1инда раг1араб цогидазул калам бич1ч1и.

2. Цогидаз ц1алулеб асар г1енеккун дандерекъон кколеб х1алалъ бич1ч1и..

-ЦIализе малъула гьаркьилаб аналитикиябгун синтетикияб методалдалъун. ЦIали малъи ккола цадахъаб тадбир: цIализе малъиялда цадахъ хъвадаризеги ругьун гьарула, гьебги щулалъизе гьабула калам цебетIезабиялъул хIалтIаби тIоритIулаго, ай гьаркьаздасан рагIи, рагIабаздасан предложение, предложениял дандран хабар гIуцIизе ругьун гьарулаго.

.

ЦIали. Слогалккун цIалиялъул бажари лъугьинаби. Лъимералъул хасаб темпалда дандекколеб хехлъиялда слогалккун ва рагIабиккун цокIалаяб цIали. РагIаби, рагIабазул дандраял, предложениял ва къокъал текстал бичIчIун цIали. Лъалхъул ишарабазда рекъон лъалхъи гьабун ва интонация цIунун, цIали. ЗахIматал гурел гьитIинал текстал ва кучIдул бичIчIун ва пасихIго цIалиялъул бажари цебетIезаби. Живго жиндаго чIун яги мугIалимасул кумекалдалъун цIалараб текст, такрар гьабун (ай цIидасан), бицин. РагIаби, къокъал предложениял, захIматал гурел гIитIинал текстал гIедегIичIого битIун цIализе ругьун гьари. МугIалимас абун яги тIаде балагьун, хъвараб жо хал гьаби мурадалда хал кквезе, битIунхъваялъул къагIидабиги цIунун, цIализе ругьун гьари.

Художествияб асаралда т1ад х1алт1и Ц1алулаго битIун гIодор чIезе, тетрадь партаялда лъезе, ручка, къалам битIун кквезе лъимал ругьун гьари. КIудиял ва гьитIинал хIарпал битIун хъвазе ва гьел рагIабазулъ цолъизаризе бажари. Гигиеналъул нормабиги цIунун, хIарпал, слогал, рагIаби, предложениялхъвазе ругьун гьари. БацIцIадаб ва бичIчIулеб (ай бигьаго цIализе кIолеб) хатIалъ хъвадаризе лъай. Цин мугIалимас тетрадазда кьурал, цинги азбукаялда ругел рагIаби ва предложениял, тIаде балагьун, хъвазе лъай. МугIалимас абурал рагIухъе хъвалел рагIаби ва гьединал рагIабаздаса данде гьарурал предложениял хъвазе бажари. Текст, тIаде балагьун битIун хъваялъул тартиб ва къагIидаби лъай. ХIарпаздалъун рихьизаруларел графикиял гIаламатаз (ай рагIабазда гьоркьоб хутIараб чIобогояб бакIалъ, рагIаби цо мухъидаса цоги мухъиде рикьун росиялъул ишараялъ) тIубалеб хъулухъ бичIчIи.

Гаргадизе, к1алъазе бажари. РагIи анализ гьабиялъул материал ва цIех-рех гьабиялъул предмет (ай объект) кколеблъи бичIчIи. РагIул лексикияб магIнаялда хадуб халкквей.РагIи гьаркьаздасан гIуцIун букIунеблъи лъай. Цоцазулгун гьоркьоблъи гьабиялъулъ рагIул бугеб кIвар лъай. Предметал, предметазул гIаламатал ва предметазул ишал рихьизарулел рагIаби каламалъулъ битIун хIалтIизаризе бажари. РагIаби ва предложениял ратIарахъизе бажари. Предложениялъулъ рагIаби ратIа гьаризе, гьезул тартиб хисизе бажари. Предложениялъулъ интонация цIунизе лъай.

Калам цебетIезаби. Тексталъул хIакъалъулъ авалияб бичIчIи. Тексталъулъ предложениял ратIа гьари. Тексталъулъ предложениял цолъизари. ГIенеккун рагIараб ва жинцаго цIалараб текст бичIчIи. Берзулгин сипатиял мисалазул (моделазул) кумекалдалъун каламалъул хIакъалъулъ авалияб бичIчIи лъугьин. Схемазул кумекалдалъун калам магIна бугел бутIабазде биххи. Предложенияздасан бухьараб текст гIуцIи. Жиндир гIумруялъулъ ккарал лъугьа-бахъиназул, хIаязул хIакъалъулъ, сюжетияб

сураталдасан гьитIинабго хабар херхине бажари. БицанкIабазе жавабал кьезе, кучIдул рекIехъе лъазаризе; кицаби, абиял каламалъулъ хIалтIизаризе, рекIехъе лъазарурал кучIдул пасихIго рикIкIине бажари.

Авар каламалъул календарно-тематикияб план
4 класс

(анкьида жаниб 0,5 саг1ат, кинабниги – 17 саг1ат)

№	Дарсил тема	Саг1ат	Къо-мех
1.	Р.Х1амзатов «Маг1арулал» «Х1адисил ирсилав» хабар Муса Мух1амадов.	1	
2.	«Хасалихълъи» кеч1 Расул Х1амзатов. Ц1унц1ра. Г1абасил Мух1амад.	1	
3.	Къарумги Сахаватги (цезазул маргьа) «Гьимлару» рагъ.	1	
4.	Т1абиг1аталдехун маг1арулазул бугеб бербалагьи. Гьабигьанги гьобоги. С. Г1алиханов.	1	
5.	«Г1ака г1одараб куц» Г1-М хачалов. «Ват1ан» Т.Таймасханов	1	
6.	«К1удил маргьа» Гъ-Б. Бах1андов «Ц1одорав вас» (халкъияб маргьа)	1	
7.	«Сандук1»тМ.Мух1амадов Рек1еда вати. М. Х1айдарбеков	1	
8.	Адаб. Ц1.Х1амзат. Дида гьикъанани, дица абила. М.Гунашев. Гьудуллъи М. Митаров.	1	
9.	Гьудуллъиялъул кеч1. Р. Х1амзатов «Бищунго къуватаб ярагъ» М.Дугъричилов	1	
10.	Гьудул. Р.Рашидов Хасел.Г1урхьо. У. Г1алиева.	1	
11.	Г1айнал макьу. М.Рамазанов «Бищунго кутакаб жо» (халкъияб маргьа)	1	
12.	Гьабигьанасул лъимал. (маргьа) Бит1арабиц (халкъияб маргьа)	1	
13.	Ралъад щай хъудулеб (маргьа) Х1амаги оцги (маргьа)	1	
14.	Их. Й1.Х1. Их Р.Х1. Их. З.Х1ажиев Ихдалил кеч! Г. Скребницкий	1	
15.	Меседил к1укьмахх. М.Мажидов Гьайбатав инсан, г1ажаибав тохтур.М-р Расулов	1	
16.	Исаак ньютонги вехьги. Р.Х1ажи Болъихъ район П. Пайзулаев		
17.	Шамил Ц1.Х1 Шамил Имам асирлъуде ккей. А.Хлил.	1	